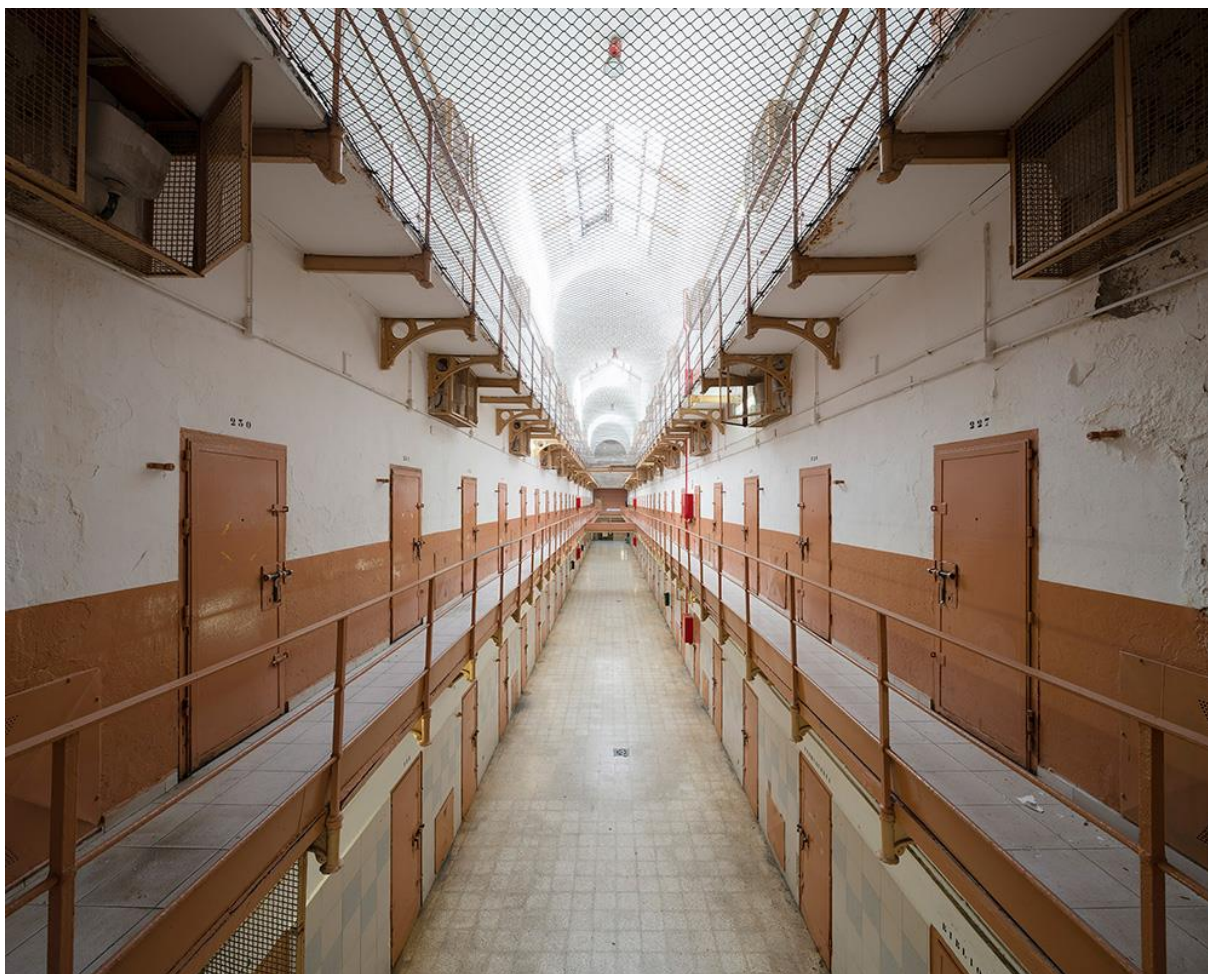

PLEC DE CRITERIS D'INTERVENCIÓ PER ALS SERVEIS RELATIUS A LA REDACCIÓ DEL PROJECTE I DIRECCIÓ DE LES OBRES DE REHABILITACIÓ DE LA 4rt GALERIA I PANÒPTIC PER UBICAR L'ESPAI DE MEMÒRIA A LA MODEL AL RECINTE DE L'ANTIGA PRESÓ LA MODEL, AL DISTRICTE DE L'EIXAMPLE, BARCELONA

PR.2023.0045

Abril 2023

ÍNDEX	1
1. INTRODUCCIÓ	2
2. OBJECTE DE L'ACTUACIÓ.....	2
3. ENTORN URBÀ	2
3.1.1. Emplaçament	2
3.1.2. Situació. El barri de La Nova Esquerra de l'Eixample	3
3.1.3. Planejament	4
4. DESCRIPCIÓ DE L'EQUIPAMENT. LA PRESÓ DE LA MODEL	5
4.1.1. Antecedents històrics	6
4.1.2. Context urbà immediat	8
4.1.3. Documentació gràfica estat actual	9
5. CONDICIONANTS DE L'ACTUACIÓ.....	13
5.1. Objectius de l'actuació	13
5.2. Àmbits d'actuació	13
5.2.1. La quarta galeria.....	14
5.2.2. Panòptic central.....	15
5.3. Programa funcional	16
5.3.1. Espai de Memòria a la Model.....	16
5.3.2. Espais d'ús compartit.....	18
5.3.3. Criteris patrimonials	23
5.3.4. Criteris estructurals.....	23
6. RESUM DE LES CARACTERÍSTIQUES DE L'ACTUACIÓ	24
7. ASPECTES A TENIR EN COMPTE A LA REDACCIÓ DEL PROJECTE	24
8. REPORTATGE FOTOGRÀFIC	26
9. ANNEXES	28

1. INTRODUCCIÓ

Els projectes que promou l'Ajuntament de Barcelona s'han de fonamentar en l'excel·lència del disseny i l'optimització dels recursos econòmics, energètics i materials.

L'excel·lència en el disseny arquitectònic és un paràmetre difícilment quantificable, però l'Ajuntament de Barcelona vetllarà perquè tots els projectes de la ciutat, excepte en determinades situacions en que es requereixin actuacions més singulars, es facin dins un marc en el que es prioritzi a les persones, i s'atenguin a valors com: la durabilitat des de la idoneïtat en el manteniment; les solucions constructives racionals i senzilles; la integració amb l'entorn; l'optimització de recursos energètics per assolir, quan sigui viable, un grau desitjable d'autosuficiència; l'adaptabilitat i flexibilitat a possibles canvis; i la incorporació de sistemes tecnològics i de comunicació quan sigui convenient.

2. OBJECTE DE L'ACTUACIÓ

L'objecte d'aquesta actuació és la **"REDACCIÓ DELS PROJECTES I DIRECCIÓ DE LES OBRES DE REHABILITACIÓ DE LA 4ra GALERIA I PANÒPTIC PER UBICAR L'ESPAI DE MEMÒRIA A LA MODEL AL RECINTE DE L'ANTIGA PRESÓ LA MODEL, AL DISTRICTE DE L'EIXAMPLE, BARCELONA"**.

L'objecte del concurs es designar l'equip que redactarà el projecte per la rehabilitació de la 4ra galeria i l'edifici central del panòptic per ubicar l'espai de memòria a la Model, per tal d'adaptar-ho a la normativa i d'adequar-ho als requeriments funcionals necessaris per tals de posar-ho en ús, tant pel que fa a les instal·lacions com a l'estat constructiu.

3. ENTORN URBÀ

3.1.1. Emplaçament

El recinte de l'antiga presó Model està situat entre els carrers Rosselló, Entença, Provença i Nicaragua al districte de l'Eixample.

Imatge actual de la ubicació del recinte de la Model i de la Galeria 4 i edifici central del Panòptic

3.1.2. Situació. El barri de La Nova Esquerra de l'Eixample

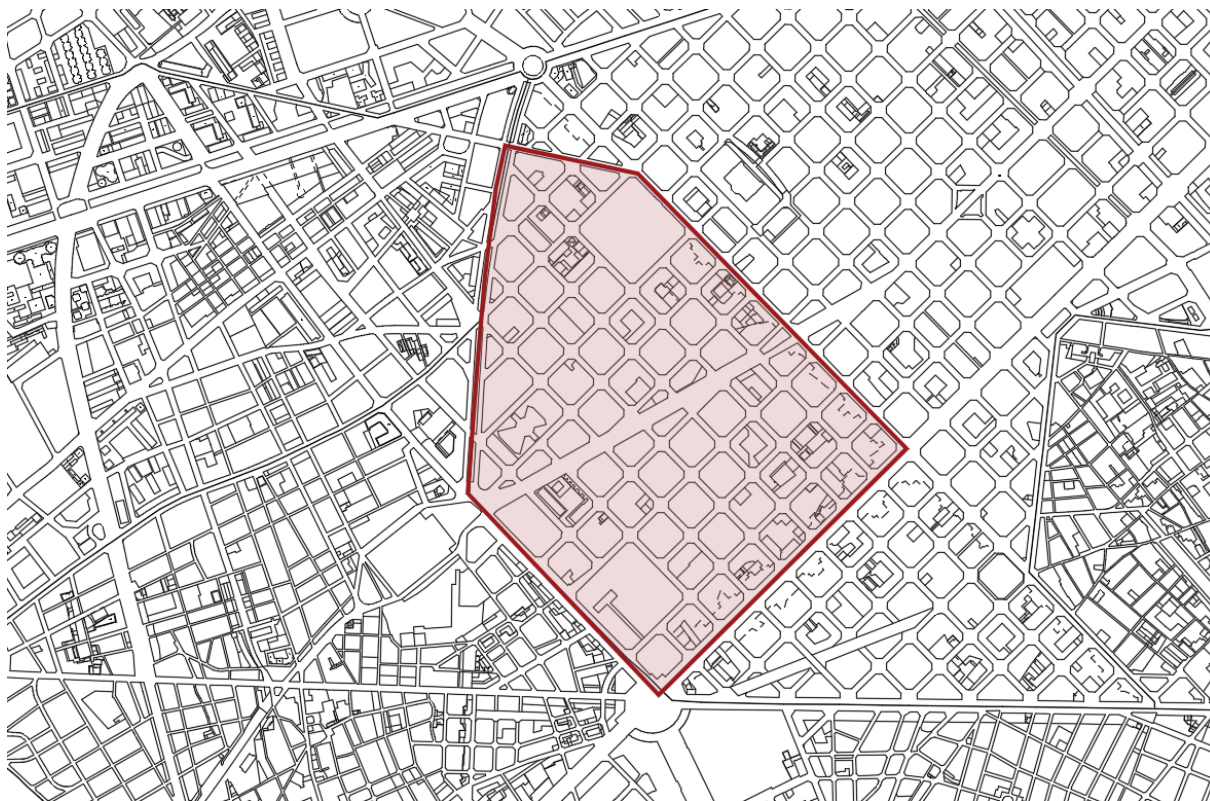
La Nova Esquerra de l'Eixample, a banda de les tres grans peces de Can Batlló, la Model i l'Escorxador, no va començar la seva urbanització i edificació amb força fins als anys trenta del segle XX. La presència del ferrocarril i de la fàbrica Batlló va fer que fins que aquesta va tancar, el 1910, no es pogués crear un traçat urbà desenvolupat.

Fins als anys 1972-1973 no es van soterrar les vies del tren i alguns dels edificis del barri es van haver d'enderrocar per construir-hi l'avinguda Diagonal.

Fins aleshores estava format majoritàriament per conjunts dispersos de barraques ocupades per gent que venia a treballar a les obres de l'Exposició del 1929, una situació quasi rural que, en certes zones, es va mantenir fins a la postguerra. Però amb la transformació de l'antiga fàbrica en Escola Industrial el 1910, es va iniciar el procés de modernització de la zona.

Com a element urbà destacable des del punt de vista històric, s'ha d'esmentar l'escorxador municipal, inaugurat el 1892. Va funcionar fins al 1979, any en què el solar es va destinar a parc, com ja havia previst Cerdà. Aquest parc es va inaugurar el 1983, amb l'escultura de Miró Dona i ocell com a peça emblemàtica. Un altre edifici remarcable és la Casa Golferichs (1901), creada com a escola religiosa i avui centre cívic, després d'haver estat salvada de l'enderroc, el 1972, per la pressió popular.

El Centre Penitenciar d'Homes La Model va ser el primer edifici de Barcelona construït expressament per fer la funció de presó (1904) i segueix el model arquitectònic de panòptic dissenyat pel filòsof Jeremy Bentham.

Àrea que defineix l'àmbit de la Nova Esquerra de l'Eixample

3.1.3. Planejament

El planejament urbanístic vigent és la modificació del PGM, aprovada l'any 2001 juntament amb el Pla especial de protecció de patrimoni arquitectònic i el Catàleg del Districte de l'Eixample de l'any 2000, tot i que el 20 de març de 2019 es va aprovar inicialment la MPGM per a la transformació de la Model. Des del 1976, els plans que han anat determinant els espais i les condicions per a la Model són els següents:

- Pla general metropolità 1976
- Pla especial de protecció de patrimoni, 14 de Juny de 2000
- Modificació del PGM per els solars ocupats per les 3 presons 2001, 30 d'octubre de 2001
- Pla director del 2009
- Mesura de govern, 2 de novembre de 2017
- Modificació del Pla general Metropolità per regular el sistema d'equipaments d'allotjament dotacional a Barcelona, 19 de setembre de 2022.

Actualment en el Recinte de la Model, objecte del present concurs, hi ha dos figures de Planejament que es troben aprovades inicialment, s'indiquen a continuació:

- MPGM en l'àmbit de la Model i la Fira de Barcelona, aprovació inicial 20 de setembre de 2022
- Pla Especial Urbanístic i de Millora Urbana per a la regulació de l'illa de La Model, delimitada pels carrers de Provença, Nicaragua, Rosselló i Entença, aprovació inicial 23 de febrer de 2023

4. DESCRIPCIÓ DE L'EQUIPAMENT. LA PRESÓ DE LA MODEL

El conjunt penitenciari ocupa dues illes de l'Eixample i s'organitza en quatre edificis principals articulats de forma simètrica al llarg de l'eix longitudinal del solar, es a dir, el paral·lel a la línia de costa.

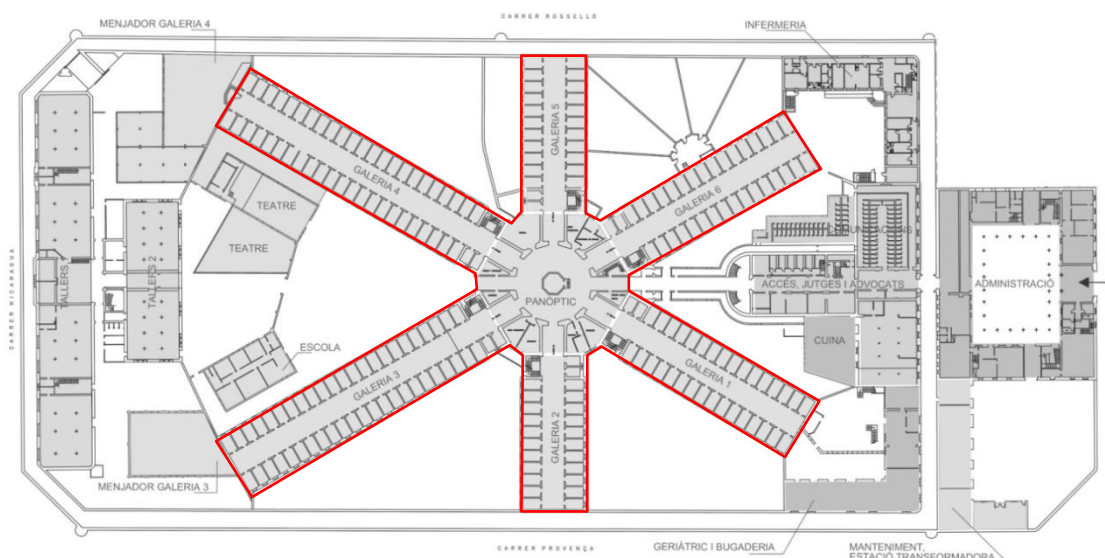

Fig. 1 Esquema de l'edifici. Dècada del 2000

L'edifici del panòptic i galeries (fig. 1), designat com a Presó Preventiva, és el que conté la majoria de cel·les. L'edifici posseeix la forma característica obtinguda per la intersecció de tres cossos longitudinals que produeix una figura estrellada de sis braços o galeries. En el centre, punt d'intersecció de les galeries, s'eleva un cos de planta central cobert amb una cúpula, espai destinat originalment església i a l'escola. Els arquitectes del projecte anomenen aquest cos com Capella Alveolar i condensa de manera simbòlica la pretensió regenerativa de la institució. L'eix vertical d'aquest espai coincideix precisament amb el centre geomètric del conjunt del solar. L'edifici central i els sis braços dibuixen el característic esquema del panòptic, on des del centre es podia establir un control visual dels braços de les cel·les i dels patis que queden entre ells. Els interns quedaven en aquest espai central classificats en al·lèols de manera que cada braç o galeria corresponia a un sector de seients i cada plaça consistia en un armari-pupitre que impedia la comunicació, segons el sistema assajat en les presons de Brussel·les i Lovaina. Des d'aquest espai els presos podien accedir, per una galeria situada en l'eix de simetria del conjunt, a l'edifici de locutoris.

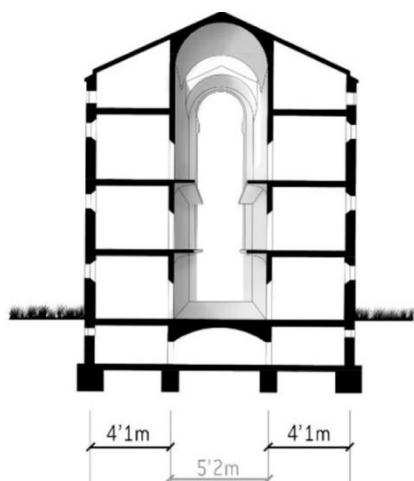

Fig. 2 Secció d'una galeria tipus. Estat actual

La secció transversal dels braços de cel·les es compon de tres crugies d'aproximadament 5 metres d'amplada (fig. 2). La central, d'alçada lliure, esdevé un carrer cobert on aboquen els pisos de cel·les de les crugies laterals, a través d'uns corredors volats. Sota la coberta a dues aigües, el carrer està rematat per un fals sostre de volta de canó que queda interromput per la presència de tres claraboies en els braços llargs, dos en els mitjans i una als curts. A més d'aquesta llum zenital els espais centrals de les galeries reben llum des dels finestrals oberts en el tester exterior, mentre que desemboquen per l'altre tester en l'espai central descrit.

Els vèrtex de l'hexàgon que dibuixa la figura de la planta central estan aixamfranats, de manera que en els vèrtex s'obren finestres sobre els patis, convertint la figura de la planta central en un dodecàgon.

Aquests costats es corresponen amb les dotze columnes de foneria interiors que suporten el tambor emergent i la cúpula. A més dels finestrals oberts sobre els patis, l'espai central queda il·luminat per uns altres sis que s'obren en el tambor en correspondència amb l'eix de les galeries. Entre tots els edificis que formen el conjunt de la Model aquest darrer és el que està més ben caracteritzat i el que posseeix més interès espacial i tipològic.

El conjunt penitenciarí es completa amb una sèrie de patis entre els braços, subdividits radialment per tàpies, cada un amb un petit porxo i vigilats de d'un observatori situat en el centre. Així els presos poden sortir de les cel·les i tallers i entrar en contacte amb l'aire lliure.

La cel·la tipus, com a unitat bàsica del projecte, va ser estudiada amb atenció per complir les condicions de seguretat i de confort ascètic que es considerava digne a l'època. Cada cel·la havia d'allotjar a un únic presidiari i estava dotada d'equip sanitari i el mobiliari adequat. Les mesures interiors de 2,40 metre d'amplada per 4 metres de profunditat donen una superfície útil de 9,60 m². El sostre és en forma de volta, amb una alçada al voltant de 3,27 metres. Cada cel·la compta amb una finestra d'un metre d'amplada per 0,80 metres d'alçada.

4.1.1. Antecedents històrics

L'edifici penitenciarí de la Model va ser projectat per Josep Domènech Estapà en col·laboració amb Salvador Vinyals. El projecte no va estar llest fins el juliol de 1886 i la construcció va començar a l'octubre de 1887. L'obra no s'acabaria fins el 1904, després de 13 anys des de l'inici de l'encàrrec.

La nova presó de Barcelona havia de substituir a l'existent, situada gairebé al final de la Ronda de Sant Pau, en el carrer Amàlia, a prop de l'avinguda del Paral·lel, i naixia segons els seus promotors, com a resultat de la incorporació de noves idees i valors. El lema o divisa de Junta de Construcció, In Severitate Humanitas, ja indicava la intenció d'harmonitzar l'aplicació exigent de la llei processal amb un tracte més humanitari amb els presos, aspirant així a que el sistema penitenciarí experimentés un progrés moral de veritat.

En el projecte original, l'edifici panòptic, amb els sis braços i l'espai central, es dedicava a la detenció preventiva però a partir d'un moment sense precisar es va convertir en penitenciarí.

Fig. 3 Vista de l'interior del panòptic. Any 1904 Adolf Mas Ginestà.

Les bones intencions inicials d'allotjar un pres per cel·la van decaure a l'haver d'allotjar cada vegada més interns degut a l'augment lineal de la població. Les cel·les van passar a allotjar quatre presos per unitat, els mobles de la capella alveolar es van desmuntar i l'edifici va començar a degradar-se materialment i ambientalment.

Des de la seva fundació i fins la transició, Durant la Guerra Civil, la presó va allotjar molts presoners polítics i sindicals contraris al bàndol franquista, provocant que es quadruplicés la capacitat òptima d'interns. Juntament amb el castell de Montjuïc, el penal es va convertir en el símbol de l'opressió franquista a Catalunya. Les condicions dels reclusos eren deplorables a causa, sobretot, de l'amuntegament i la mala alimentació. Els afusellaments eren una constant i els reclusos van crear una resistència organitzada des de la CNT i la FAI.

A mesura que passaven els anys el perfil de la majoria dels presoners va passar a ser de delinqüents comuns. Va acabar el somni de la possible caiguda del règim franquista, que no només no havia caigut, sinó que s'estava consolidant. La propaganda subversiva i les vagues de fam van anar disminuint considerablement.

Al llarg dels anys, grups de ciutadans i ciutadanes vinculats a opcions polítiques diverses han demanat el tancament de la presó Model. Les raons del rebuig es fonamentaven tant en la realitat penitenciària i el règim de funcionament de l'establiment com en la necessitat de l'espai per a usos distints.

La promesa de clausurar la presó es remunta al 1976. El març del 2015, en el moment en que es signa el conveni entre ajuntament i generalitat, es van enderrocar les edificacions situades a la cantonada dels carrers de Rosselló amb el carrer d'Entença i es va alliberar aquest espai a l'ús públic. És exactament en aquest lloc on ara, un cop tancada la presó, s'han ubicat els mòduls provisionals d'una escola llargament reivindicada pel veïnat.

Des del maig del 2016, la mobilització veïnal "Fem nostre l'espai de la Model" lluita per obrir un procés participatiu per decidir els futurs usos de l'edifici.

Finalment, la presó Model va tancar definitivament el dia 8 de juny de 2017, justament el dia abans del 113è aniversari de la seva inauguració. Els 929 reclusos el febrer de 2017 es van traslladar, per fases, a diferents centres penitenciaris.

El tancament de la presó Model i la recuperació d'aquest espai singular per a la ciutat i per a l'ús ciutadà representa una oportunitat única per a Barcelona. Una oportunitat de regeneració urbana que convertirà un recinte opac, que ha irradiat la seva condició a l'entorn immediat, en un lloc singular que generarà vida al seu voltant.

La transformació de La Model ha estat una demanda constant en les reivindicacions de les entitats veïnals, no només a nivell de barri, sinó també la ciutat.

Des del Pla General Metropolità de 1976, s'han anat produint múltiples anuncis, canvis de planejament i iniciatives de projectes per a transformar aquest espai. En aquest sentit, a finals de l'any 2017 l'Ajuntament de Barcelona va iniciar un procés participatiu per tal de consensuar un projecte comú per aquest espai emblemàtic de la ciutat, quedant recollit a la mesura de govern: "La ciutat obre la Model, la Model fa ciutat".

Com a resultat del treball realitzat es va redactar el Pla Director del 2019 que confirma la voluntat d'aconseguir un recinte amb superposició d'usos, activitats, espai públic i equipaments amb un caràcter comunitari, des de la gestió quotidiana fins a la gestió complexa de recursos. També estableix els criteris amb els que s'ha de desenvolupar la transformació del recinte a nivell patrimonial i de memòria, del verd i de l'espai públic i dels

equipaments i l'habitatge amb un seguit de conclusions i un full de ruta que van estar en la base de la MPPGM aprovada inicialment i per convocar un concurs públic per a la realització del Projecte d'ordenació i de l'espai públic.

El tràmit del document urbanístic aprovat inicialment (MPGM PER A LA TRANSFORMACIÓ DE LA MODEL I MODIFICACIÓ DE LA FITXA DE L'ELEMENT 254 DEL PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ DEL PATIMONI ARQUITECTÒNIC I CATÀLEG DEL DISTRICTE DE L'EIXAMPLE) va quedar suspès a l'espera de poder reprendre la tramitació, amb la incorporació dels ajustos provinents del present Projecte d'Ordenació.

En data Maig de 2019 l'Ajuntament de Barcelona, a través de Bimsa, va convocar el CONCURS A DUES FASES PER AL PROJECTE D'ORDENACIÓ DEL CONJUNT DE LA MODEL SEGONS LES DIRECTRIUS DEL PLA DIRECTOR DE 2019, I PER LA REDACCIÓ DEL PROJECTE D'URBANITZACIÓ DELS ESPAIS LLIURES DE L'ÀMBIT. El resultat del concurs es va fer públic l'Octubre del 2020 i la proposta guanyadora va resultar la presentada sota el lema MODEL BATEGA! per l'equip format per ESPAI LUR I FORGAS ARQUITECTES.

EL PROJECTE D'ORDENACIÓ DEL CONJUNT DE LA MODEL SEGONS LES DIRECTRIUS DEL PLA DIRECTOR DE 2019 (s'adjunta con annex al present plec), és el document marc de la licitació, que fixa la distribució dels usos, criteris generals i criteris d'intervenció patrimonial, juntament amb el MPGM en l'àmbit de la Model i de la fira de Barcelona, i el PEUIMU per a la regulació de l'illa de La Model, que es van aprovar inicialment el 20 de setembre de 2022 i el 23 de febrer de 2023, respectivament.

4.1.2. Context urbà immediat

La presó Model, situada en el moment de la seva concepció en els límits de la ciutat, en el punt mig entre els nuclis antics de l'Esquerra de l'Eixample, Hostafrancs i Les Corts, va anar quedant engolida al llarg del s XX pel teixit urbà dens i continu. De seguida es va fer patent la incompatibilitat de l'ús penitenciari amb l'ús residencial, donant peu a les demandes veïnals de que la presó Model havia de ser traslladada cap a un altre entorn més adient.

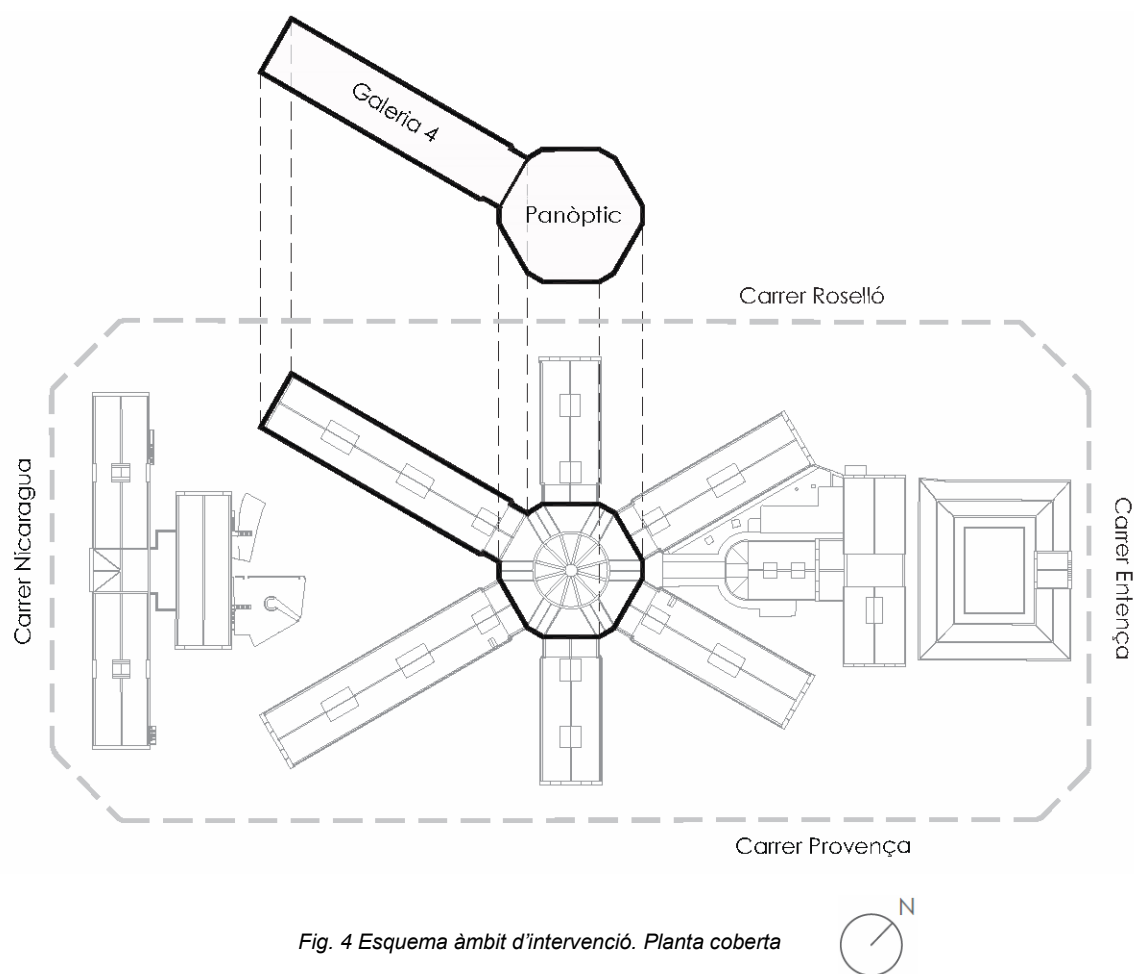
El Pla General de 1976 va donar forma a aquesta expectativa deixant les dues illes com a una reserva de verd i d'equipaments. A finals dels anys 80 es defineix a l'entorn proper de la model l'àrea de nova centralitat del carrer Tarragona, amb un increment de l'activitat terciària en relació a l'estació de Sants i el, aleshores nou parc de l'Escorxador.

L'any 2001 es va redactar la Modificació de PGM per a les 3 presons (Trinitat – Vella, Wad Ras i La Model). Per tal de fer viable l'operació en els tres emplaçaments, i amb l'objectiu de ser un motor per a la regeneració dels tres entorns urbans, es redistribueix l'aprofitament urbanístic i el verd entre els tres emplaçaments. És en aquest moment que a l'àmbit ocupat per la presó Model, s'incrementa el sostre d'activitat terciària i equipament, i disminueix el sòl destinat a verd. L'equilibri de zones i sistemes queda garantit de forma global en els tres àmbits.

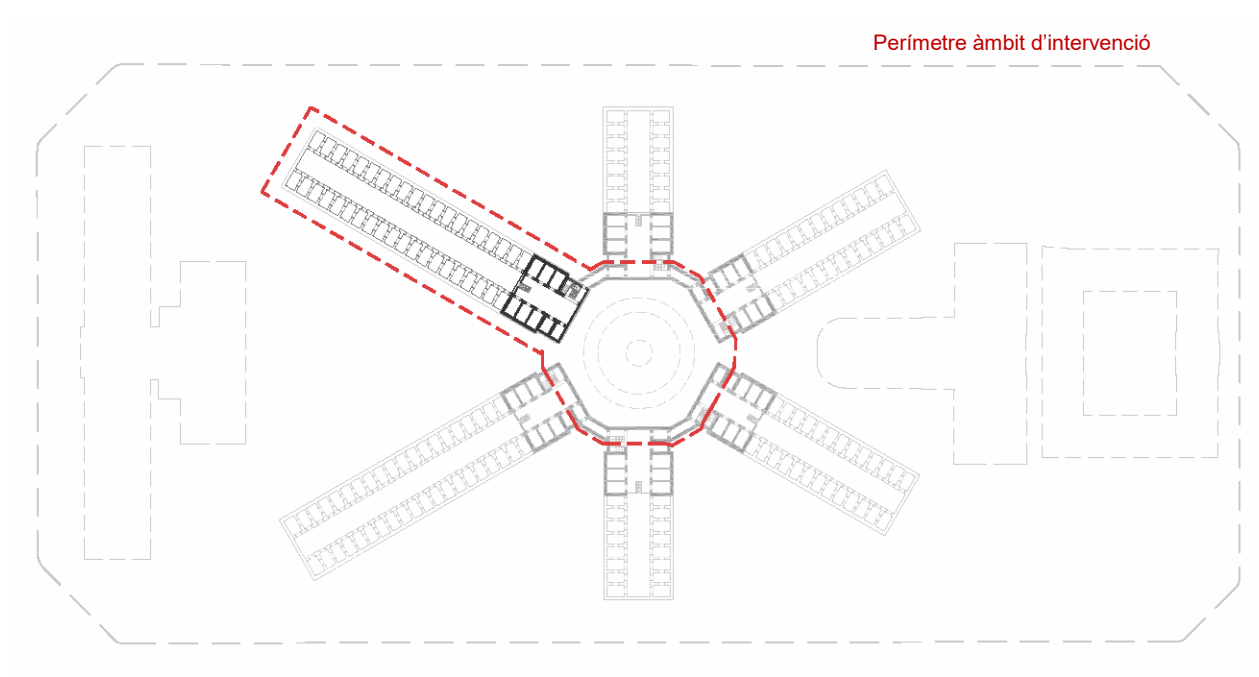
Al llarg de tots aquests anys, malgrat no s'ha executat el planejament previst, el barri s'ha anat densificant, com la resta de la ciutat. Avui, el barri de l'Esquerra de l'Eixample compta amb una densitat de més del doble d'habitants per hectàrea en comparació amb la mitja de la ciutat de Barcelona.

4.1.3. Documentació gràfica estat actual

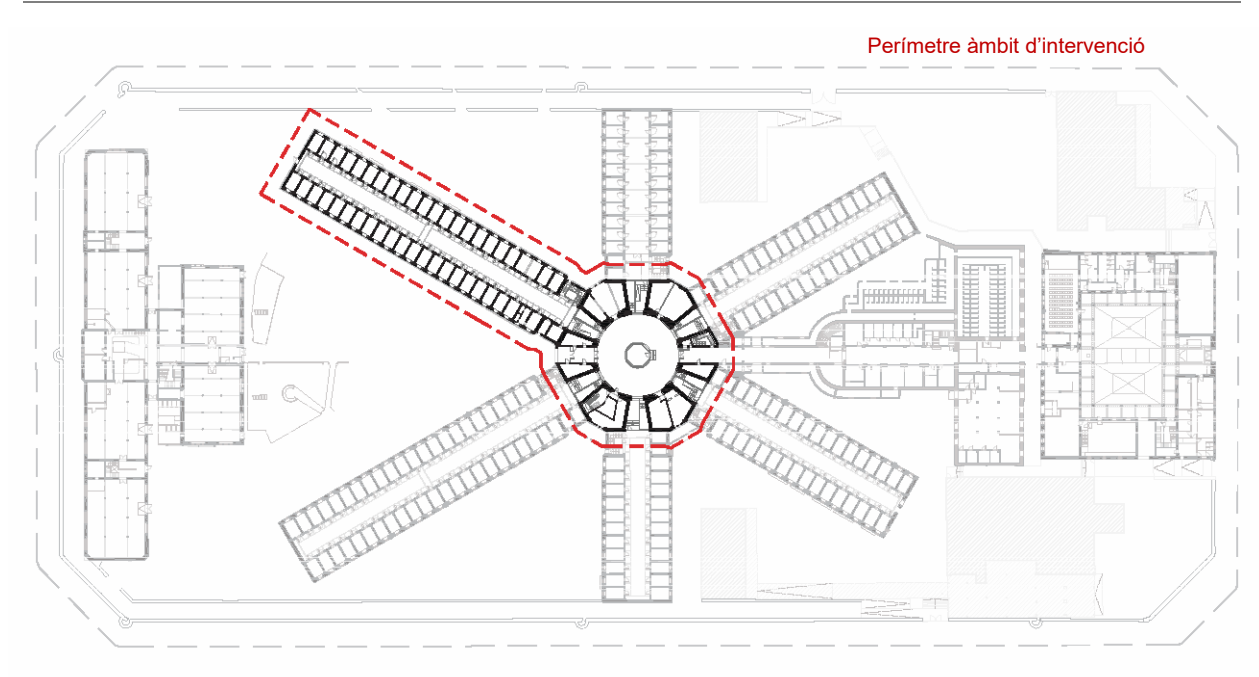
L'àmbit d'actuació està format per la **quarta galeria i l'edifici central del Panòptic**. A continuació es mostren les plantes i seccions de l'àmbit en qüestió en tots els seus nivells en l'actualitat:

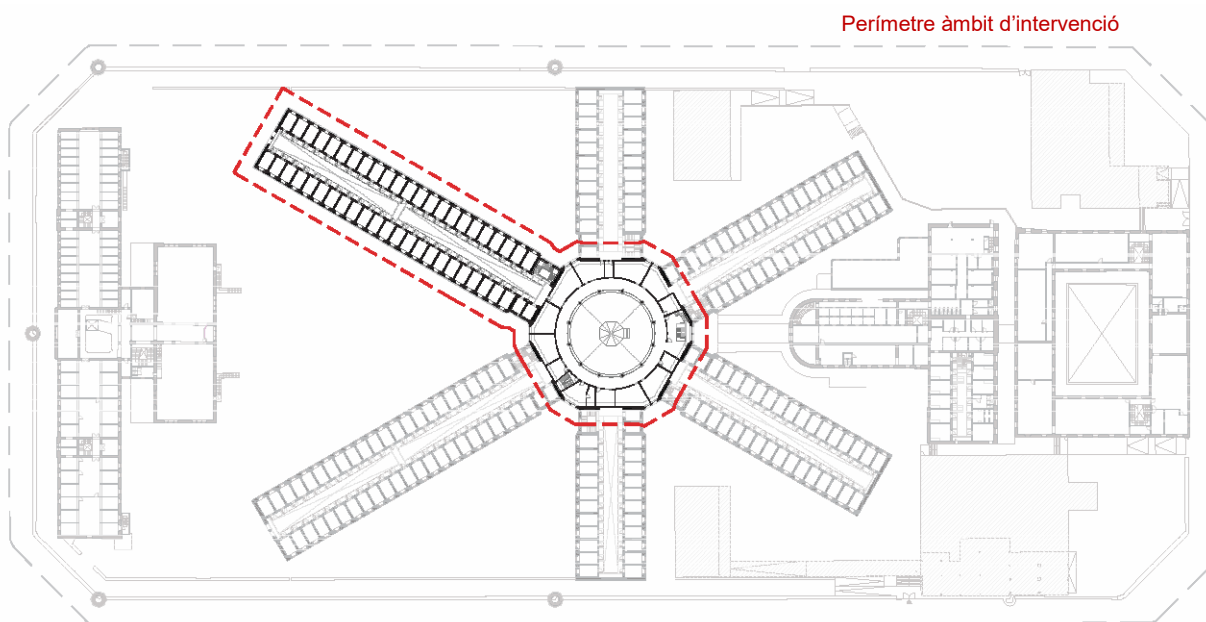
Planta soterrani – cota +31.00m

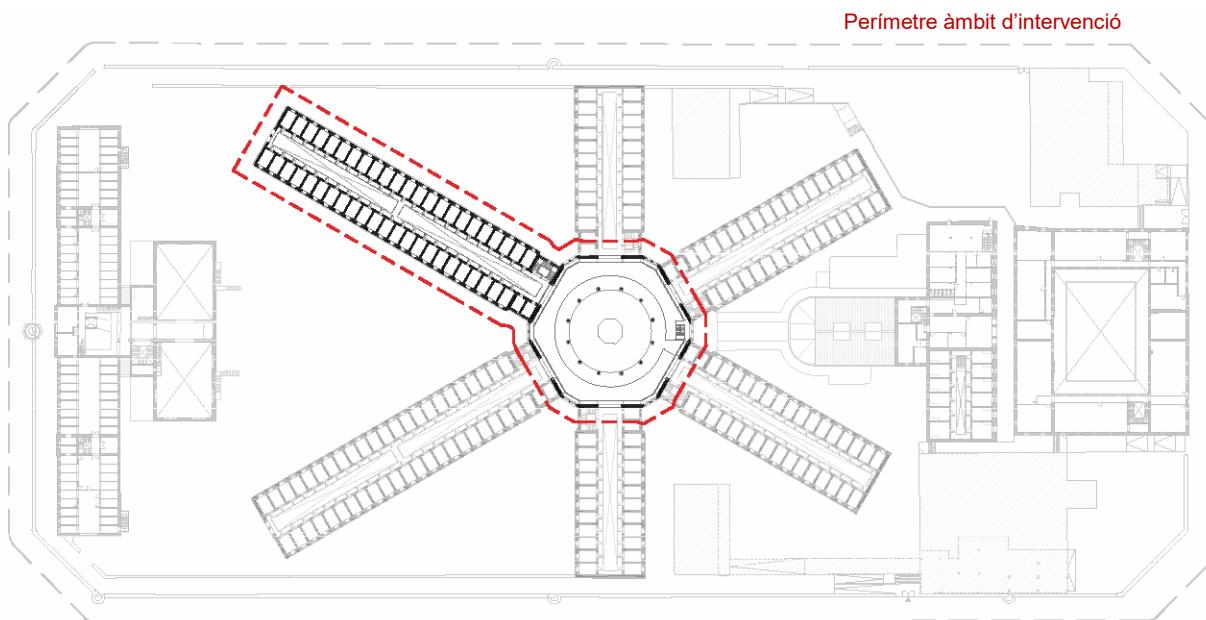
Planta baixa – cota +34.40m

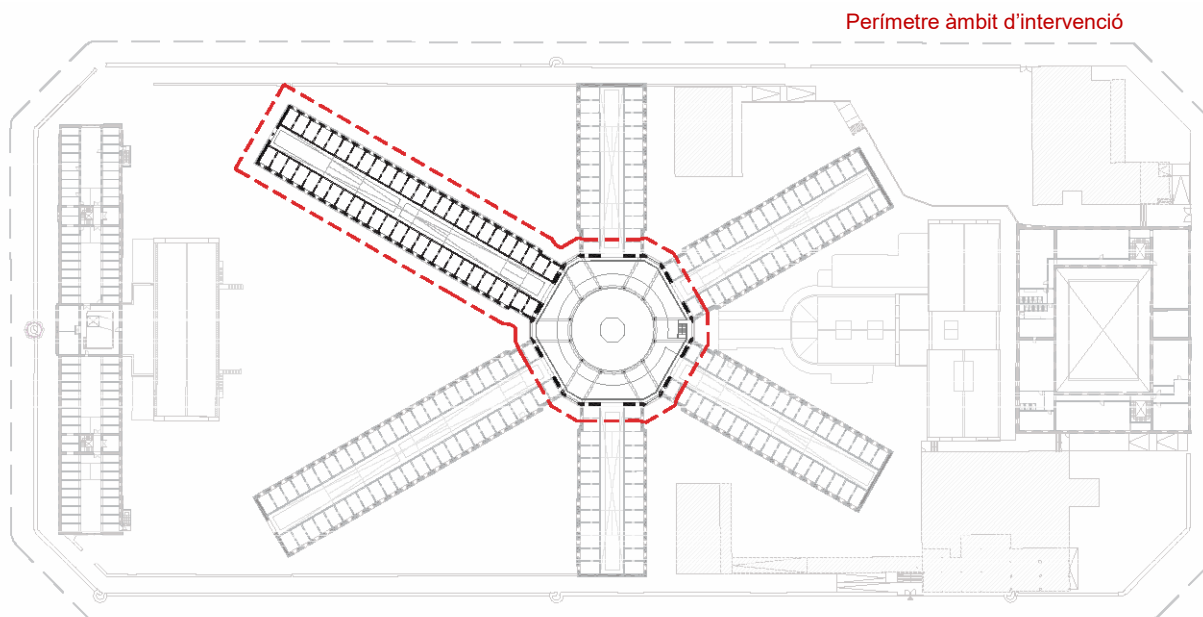

Planta primera – cota +38,10 m

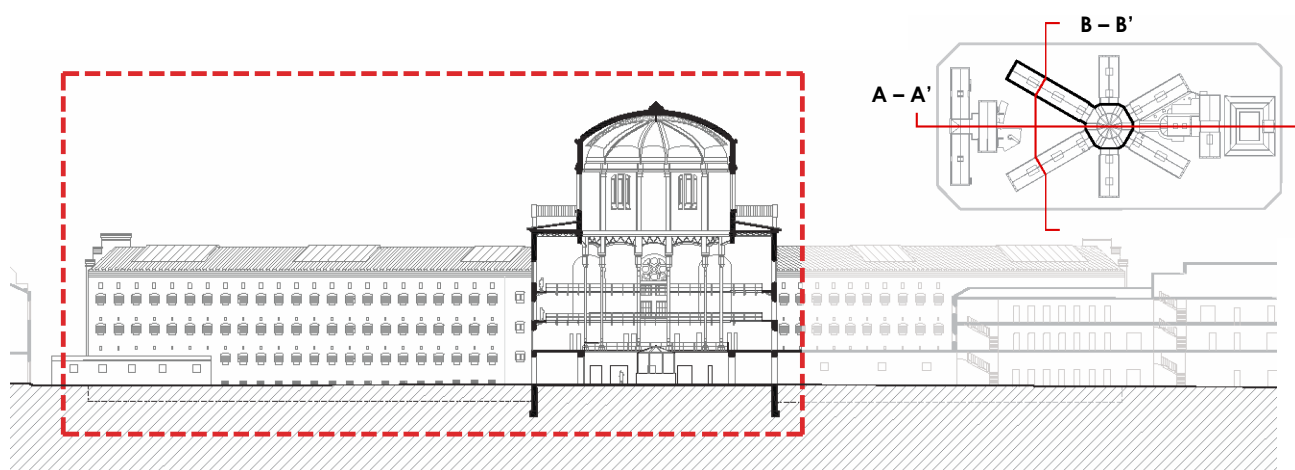

Planta segona – cota +42,05 m

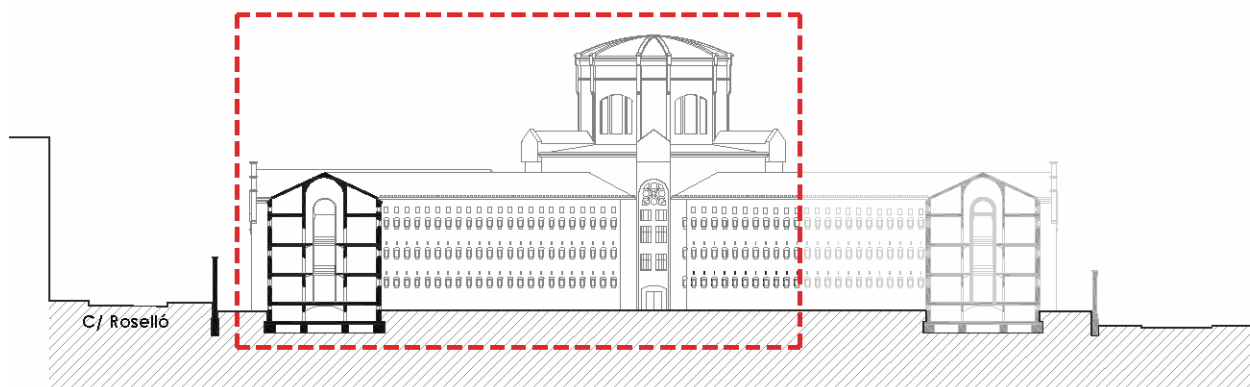

Secció longitudinal A-A'

Secció transversal B-B'

5. CONDICIONANTS DE L'ACTUACIÓ

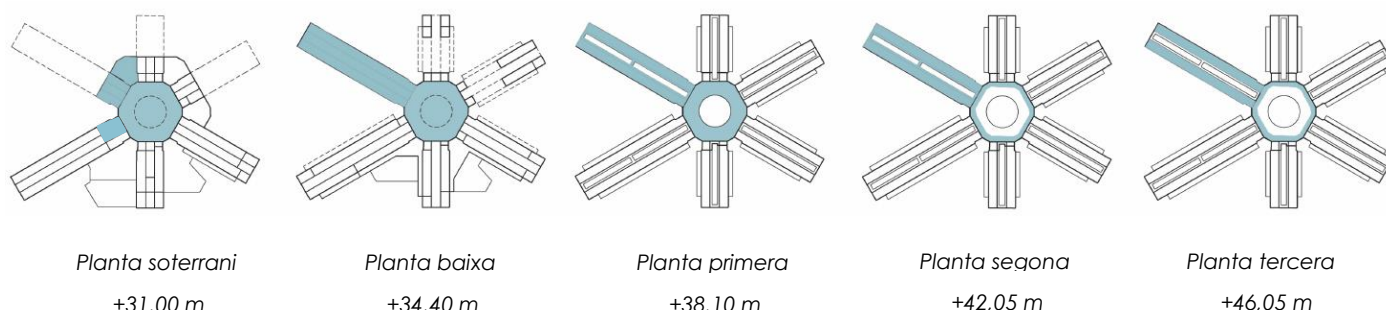
5.1. Objectius de l'actuació

L'edifici de la presó Model de Barcelona és emblemàtic, icònic i està carregat d'històries i memòries diverses, viscudes i generades dins el mateix espai. La Model és alhora edifici i monument i ha tingut i manté encara un gran significat per a la ciutadania i la ciutat de Barcelona. És per això que observar-lo bé i preservar-lo és un deure públic imprescindible. Així doncs, per tal de rendir homenatge a aquest edifici, es plantegen els següents aspectes, que defineixen l'objectiu de l'actuació en el cos central del panòptic i la quarta galeria:

- **Aspectes urbans:** la nova plaça del panòptic es convertirà el node d'unió de tot el complex, sent un nou espai públic. On també es produiran els accessos a les galeries. Així com també a la quarta galeria, que el seu objectiu es esdevenir un equipament museístic a nivell de ciutat, on poder mostrar les diverses capes de memòria de la història de la Model.
- **Aspectes arquitectònics:** mantenir la galeria 4 sense afectacions formals que desvirtuin la seva imatge històrica. En quant a l'espai central del panòptic si que sofrirà canvis per tal d'adaptar-se al programa funcional, però sempre respectant els elements estructurals existents.
- **Aspectes ambientals:** degut al caràcter de memòria excepcional de la quarta galeria, es preveu realitzar la mínima intervenció per al compliment de la normativa energètica.
- **Aspectes programàtics:** el cos central esdevé una plaça coberta a triple alçada, un lloc d'activitats i de trobada dels ciutadans, on s'estableixen sinergies amb els diferents equipaments futurs de l'àmbit. Un d'ells, ubicat a la quarta galeria, és l'espai de Memòria a la Model i des d'on s'hi accedeix.

5.2. Àmbits d'actuació

L'espai de memòria ocuparia la **quarta galeria i part de l'edifici central del Panòptic**, sumant l'ampliació de la planta soterrani (veure en l'apartat 5.2.2), l'àmbit d'actuació es compon pels diferents espais des de la planta soterrani fins la tercera i última planta, tal i com es pot veure en els següents esquemes ombrejats en blau:

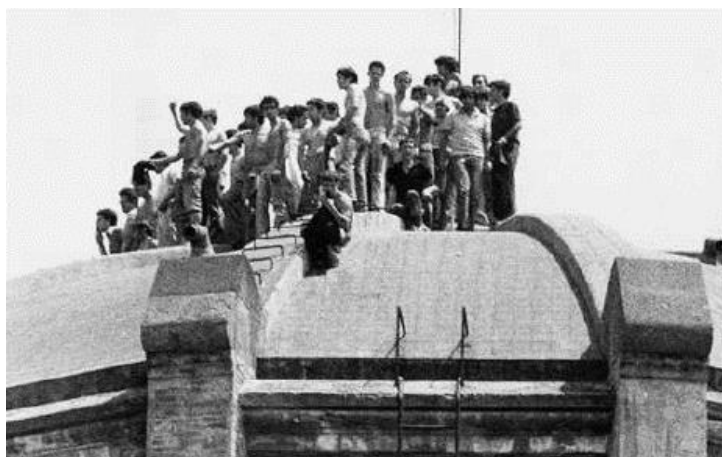
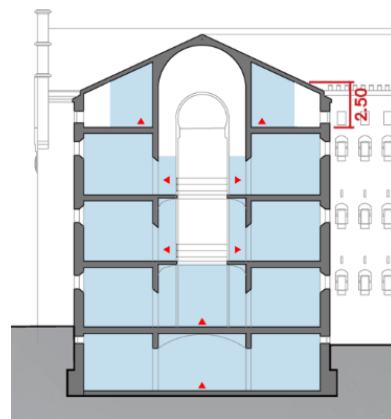

5.2.1. La quarta galeria

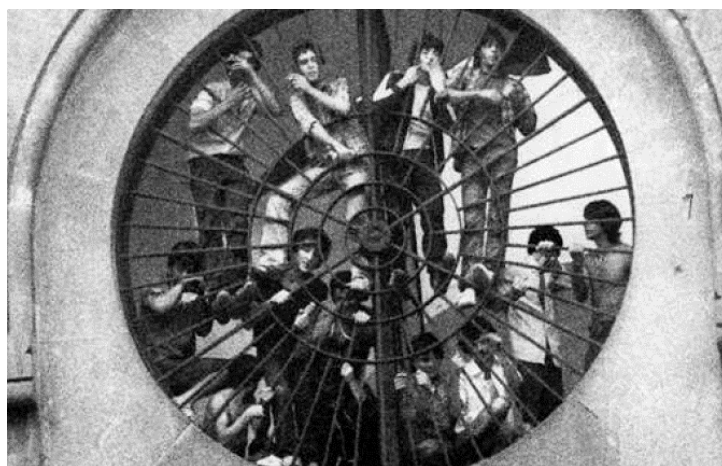
És troba en bon estat de conservació i és la que ha patit menys modificacions al llarg dels anys. De cara al futur projecte, pel seu alt valor històric i pel fet de ser una mostra fidedigna dels espais originals de la presó, la intervenció que es faci a l'espai serà el més respectuós possible, buscant sempre la màxima preservació de la galeria, i alternant-la el mínim possible.

És en aquesta galeria on van estar reclosos molts dels presos polítics que van estar tancats a la presó Model. Aquest fet li atorga un alt valor emocional, més enllà d'elements tangibles. És, doncs un dels espais més representatius de la Model.

És també la quarta galeria, concretament a la primera cel·la del primer pis, on es troba l'anomenada "Capella gitana", obra de l'artista avantguardista i activista polític Helios Gómez que va ser condemnat sota l'acusació de propaganda il·legal entre els anys 1948 i 1954. L'obra representa la mare de Déu de la Mercè, redemptora de presos amb el nen i diferents àngels, tots ells amb fisonomia gitana (s'adjunta annex amb el document *La capella gitana d'Hèlios Gómez*)

Grup d'amotinats al sostre de la presó el 19 de juliol de 1977, Carlos Pérez de Rozas, AFB

Grup de presos en un dels grans finestrals d'una galeria (1982). Diario de Barcelona. AFB

5.2.2. Panòptic central

En el centre, punt d'intersecció de les galeries, s'eleva un cos de planta hexagonal amb grans finestres i cobert amb una cúpula, que dota de llum natural al panòptic central.

En aquest volum, es proposa intervenir en els fonaments per crear una **nova planta soterrada (1)** reproduint el mateix perímetre hexagonal i seguint les línies estructurals de les plantes superiors. Aquesta nova actuació permet generar **noves obertures (2)** de connexió entre la nova part excavada i els soterranis existents. També, en el mateix nivell, apareixen noves construccions situades en els **espais intersticials (3)**, un d'ells entre les galeries 4 i 5 per allotjar part del programa funcional en planta sotterrani, ubicat sota el pati.

Tota aquesta intervenció en planta sotterrani afecta el forjat de **planta baixa**, unificant el nivell actual de la plaça del panòptic amb el nivell dels carrers de les galeries per facilitar-ne els recorreguts i l'accessibilitat per a tothom.

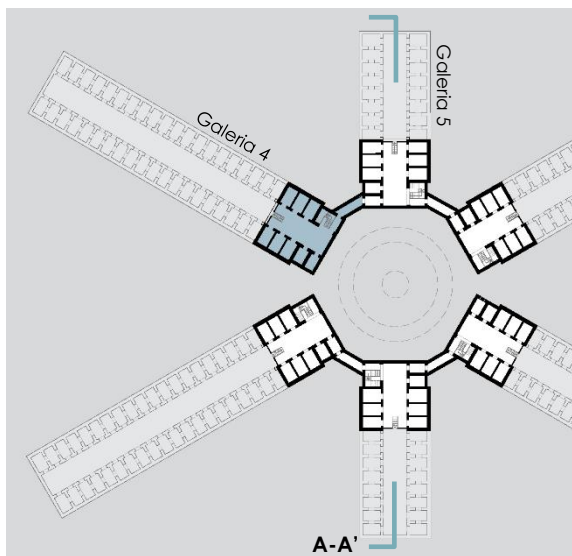

Fig. 5 Planta sotterrani – Estat actual

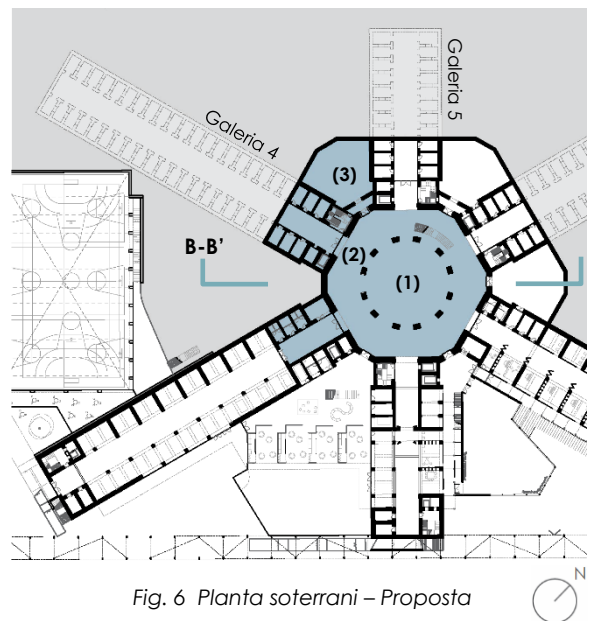

Fig. 6 Planta sotterrani – Proposta

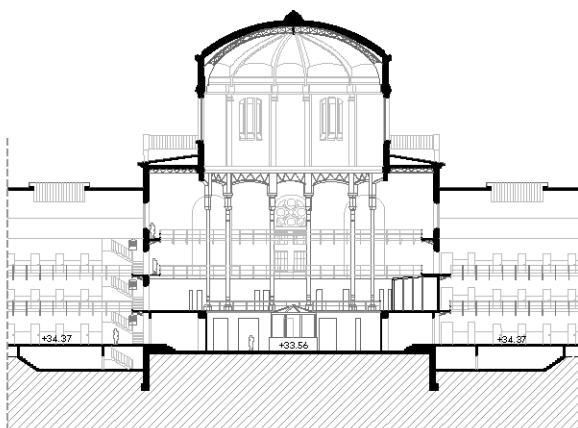

Fig. 7 Secció A-A' - Estat actual

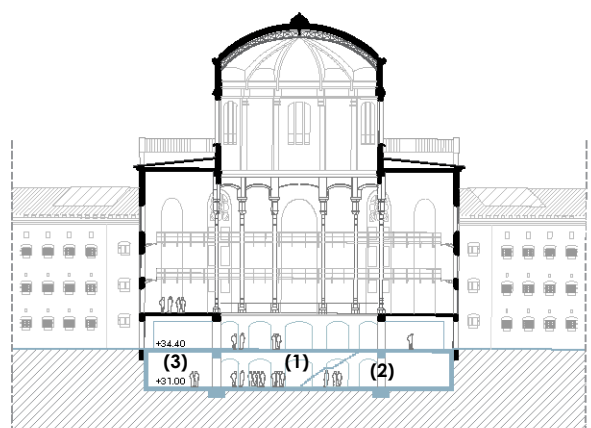

Fig. 8 Secció esquemàtica B-B' – Proposta

5.3. Programa funcional

La Model és alhora edifici i monument, i ha tingut i manté encara un gran significat per a la ciutadania i la ciutat de Barcelona. L'Espai de Memòria de ha de ser un equipament memorial de nova creació, dins un espai únic, original i de referència internacional.

El recorregut per dins de l'espai recordarà la història del sistema penitenciari, des de la reforma de les presons de la II República, fins al model actual de presons, passant pel temps de la repressió franquista i el paper de la Model com a centre de la repressió del moviment antifranquista.

La ubicació de l'espai memorial a la quarta galeria s'ha de sumar al fet que la Model, per si mateixa, ja té un alt contingut memorial en tot el recinte. Qualsevol proposta arquitectònica ha d'identificar, integrar i potenciar aquesta sensibilitat. L'espai central del panòptic, per les característiques que li ofereix la mateixa condició panòptica de l'edifici, és, a més d'un espai de relació entre persones, un espai de relació entre els diferents equipaments. Per tant, es preveu que se'n pugui fer ús des de l'espai memorial per celebra-hi determinades activitats.

El programa funcional està dividit en dos parts, **l'Espai de Memòria a la Model** com a espai museístic i un **espai d'ús compartit** com a plaça pública i punt d'unió entre les galeries.

Per tant, es preveu que se'n pugui fer ús des de l'espai memorial per celebra-hi determinades activitats.

Tot aquest programa es detalla en el Projecte Museològic que s'adjunta com annex al present document. No obstant, qualsevol informació contradictòria entre el Projecte Museològic i el present plec, prevaldrà l'indicat en el present plec.

5.3.1. Espai de Memòria a la Model

L'espai de Memòria de la Model ha de ser un nou espai polièdric, actiu i atractiu. Un equipament memorial complet, contemporani, modern i internacional. Un espai amb una densa càrrega històrica i patrimonial, que ha de combinar el passat i el present en un espai únic.

El projecte de museïtzació preveu maximitzar l'ús dels espais disponibles amb unes propostes que abracen i posen en pràctica disciplines tant diverses com la recerca, l'audiovisual, la realitat virtual, la pedagogia, la museografia o la creació artística comunitària.

També constarà de 10 cel·les museïtzades amb diferents temàtiques que abastaran la història del sistema penitenciari, des de la seva construcció a principis del segle XX, passant per les reformes legals de la II República, la dictadura de Franco, fins l'actualitat.

El programa de **l'Espai de Memòria abasta les 5 plantes de l'edifici**, a continuació es defineix el programa funcional per plantes i els espais que conformen la proposta:

- **Planta soterrani +31,00m:** L'espai d'accés a l'inici de la visita de l'Espai Memorial es produirà baixant a l'Atri soterrat (+31,00), per tal de generar un procés immersiu previ a la visita de les instal·lacions, que s'hi accedirà des de la plaça central del panòptic, situat a nivell de carrer (+34,40).
En part del soterrani de la galeria 3 es preveuen uns espais de suport a l'espai central, com magatzems, tallers o camerinos que en faciliten l'operativitat. A banda d'aquests espais de suport hi trobem els següents àmbits:
 - o Espai de projecció històrica (EPH)
 - o Espai expositiu polivalent (EP)

- Cel·les de càstig (CC)
- **Planta baixa +34,40m:** L'interior de la quarta galeria manté l'estructura original i representa l'única pervivència de la tipologia original després del projecte de transformació integral. El passadís central de la planta baixa, amb cel·les alineades a banda i banda, permet la visió completa i original de la nau central. Es proposa suprimir envans i modificar l'interior de l'estructura de les cel·les per construir espais diàfans on encabir els diferents àmbits expositius:
 - Espais museïtzats (CT)
 - Espai la Model 3D (EM3D)
 - Cel·les conservades
- **Planta primera +38,10m:** com a espai expositiu, l'Espai memorial disposarà també de l'ampli balcó circular de planta primera del cos central del panòptic que, sens perjudici de la seva compatibilitat amb d'altres usos, acaba tenint un significat molt vinculat a l'espai Memorial.
 La planta primera de la quarta galeria manté l'estructura de la presó, amb dues files de cel·les i passadissos distribuïdors amb balcó obert a banda i banda. Des dels passadissos "abalconats" es pot veure el conjunt de la nau central. Alguns dels espais que es proposa que formin part són:
 - Espais museïtzats (CT)
 - Espais de Memòria de Barcelona (BEM)
 - Espai de Creació artística (EC)
 - Cel·les conservades
 - Passera del Panòptic com a àmbit museïtzat del recorregut
- **Planta segona +42,05m:** aquesta segona planta manté una estructura idèntica a la planta primera. Es proposa, però, que aquesta segona planta ja sigui d'ús restringit o professional i no formi part de la visita de l'Espai de Memòria i si ubiquen els següents serveis:
 - Espai d'entitats (EE)
 - Espais polivalents (EP)
 - Aula pedagògica (AP)
- **Planta tercera +46,05m:** espais sota teulada sense accés visual ni físic a la nau central. Cal tenir en compte que la superfície útil d'aquesta planta sotacoberta queda condicionada per la insuficient alçada lliure habitable de les parts més properes a les façanes. Es proposa un ús restringit per al personal amb els següents serveis:
 - Personal, oficines i sales de reunions (POR)
 - Centre de documentació (CD)

5.3.2. Espais d'ús compartit

El Projecte d'Ordenació preveu que l'espai en planta baixa del cos central del panòptic sigui un node de connexió entre les sis galeries, un espai públic de gran singularitat. És un espai cobert i ampli, amb funcions d'Àgora que pot acollir actes socials i culturals efímers i espontanis, amb unes dimensions que permeten fins i tot aixecar-hi castells. A través de dues escales i uns ascensors connecta amb l'Atri soterrat situat just a sota que forma part de l'espai memorial, i amb l'espai d'exposicions públic disposat en l'ampli balcó circular de planta primera.

Amb la nova plaça es vol mantenir i potenciar les relacions visuals i funcionals entre els corredors de les galeries i el cos poligonal central.

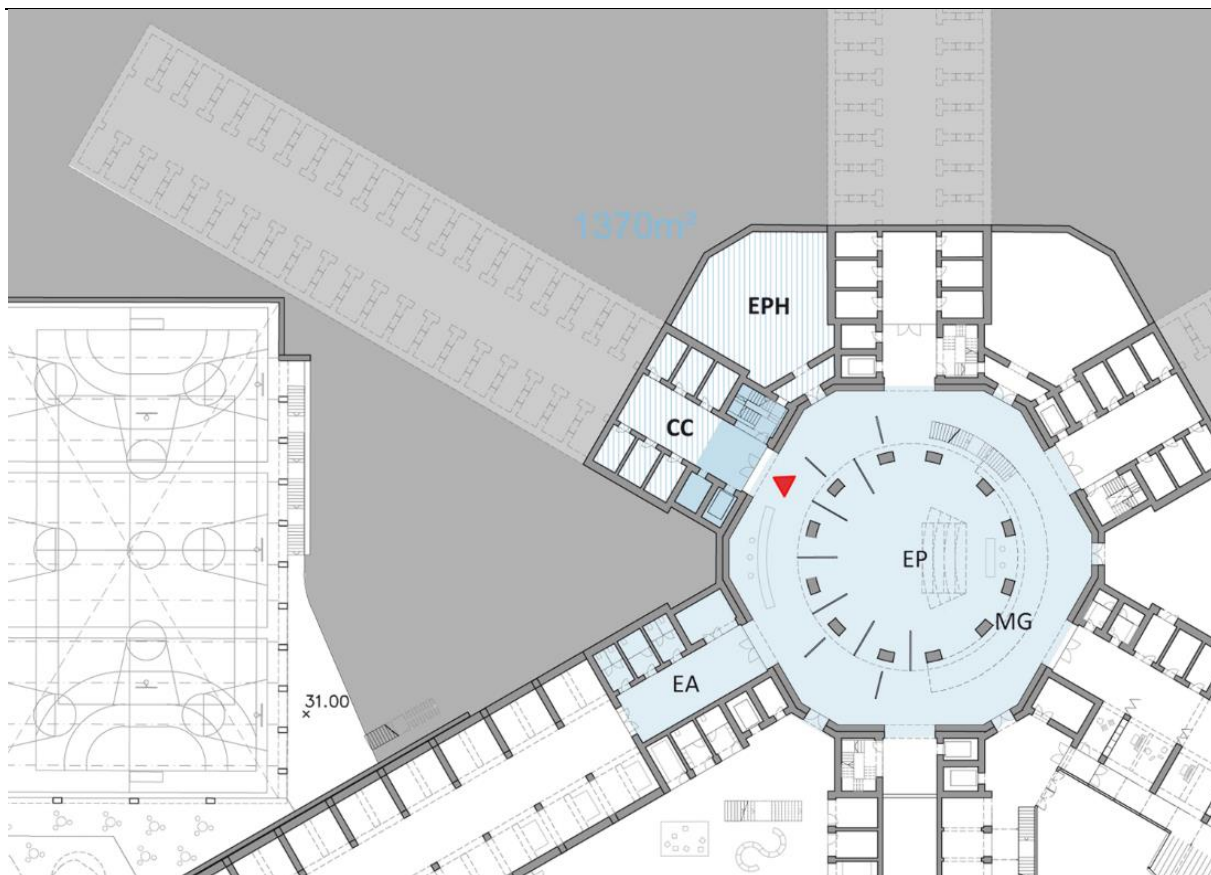
A continuació, s'adjunten les plantes amb la distribució orientativa del programa funcional proposada pel Projecte d'Ordenació de la Model, el document complet s'adjuntarà en els annexos.

Està ombrejat en dos colors distingint cadascun dels dos usos del programa funcional:

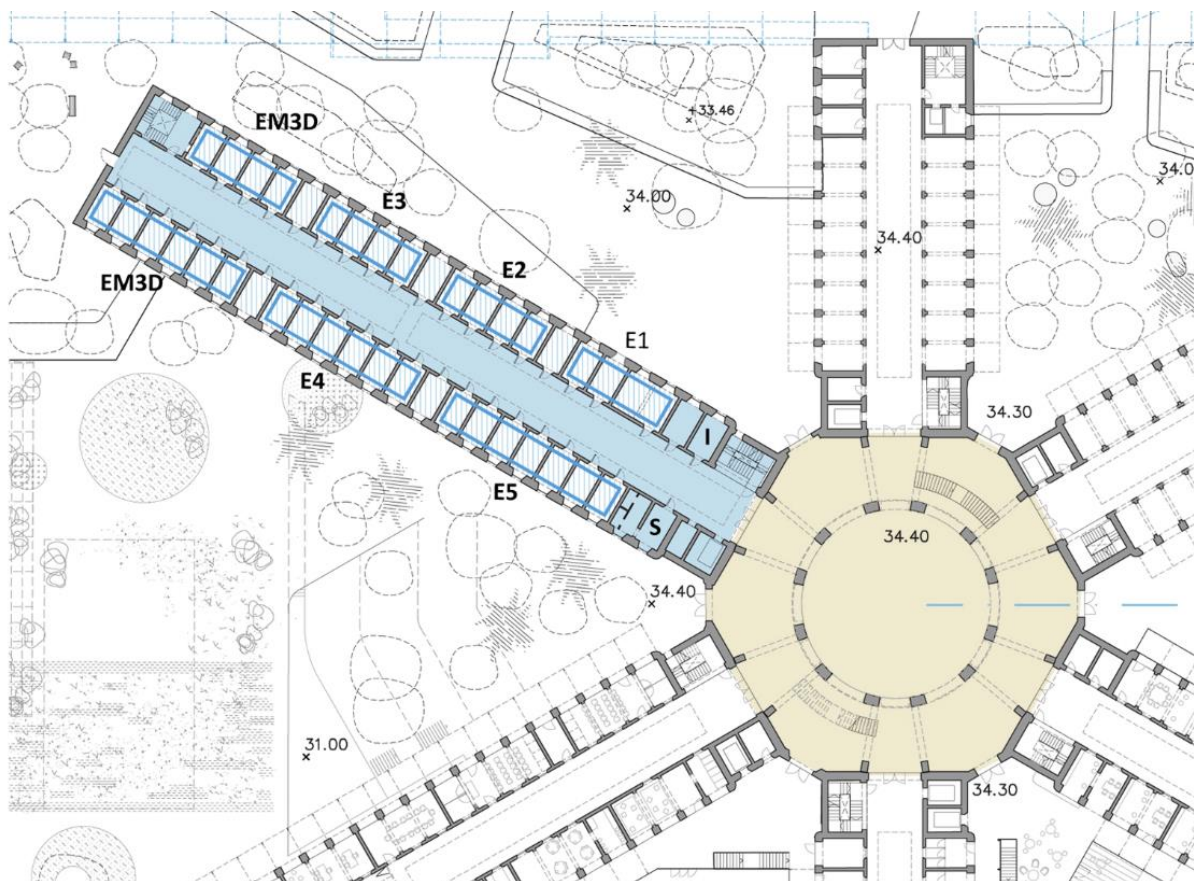
Espai de Memòria a la Model

Espai d'ús compartit

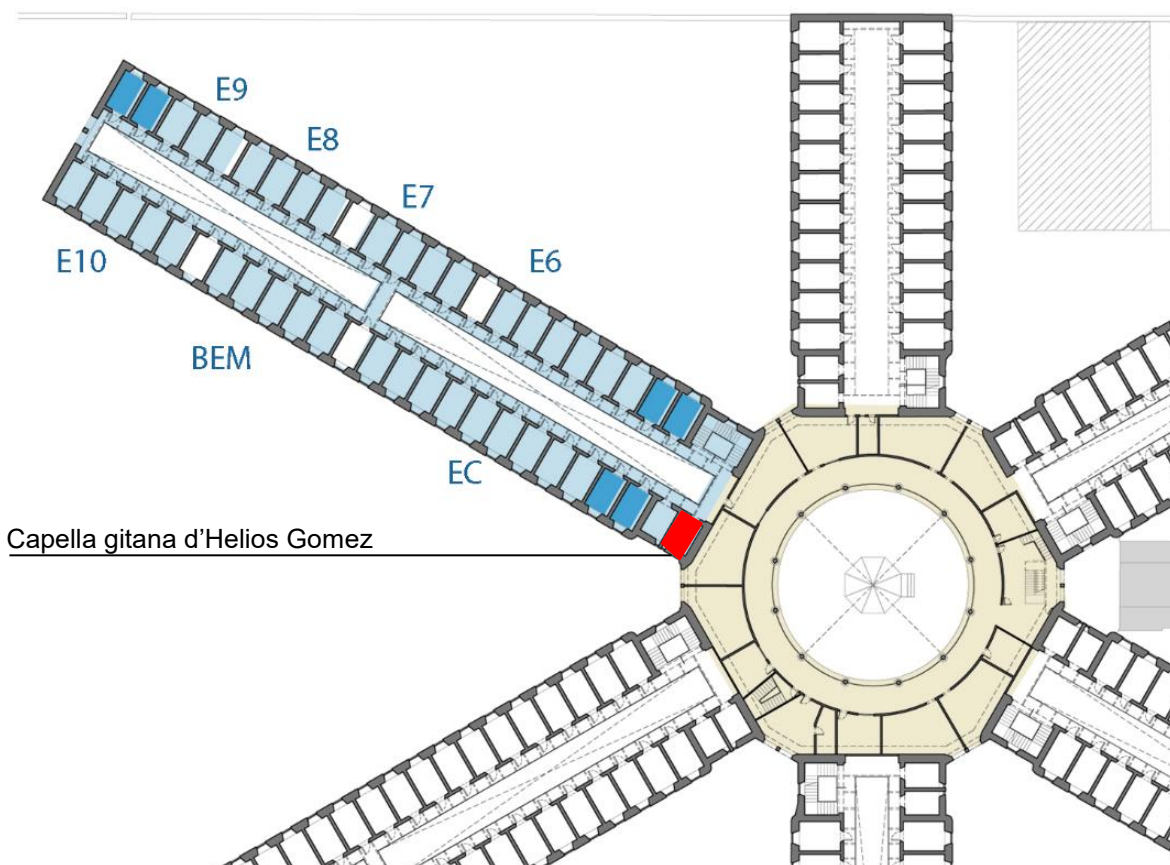
Planta sotterrani proposta +31,00m

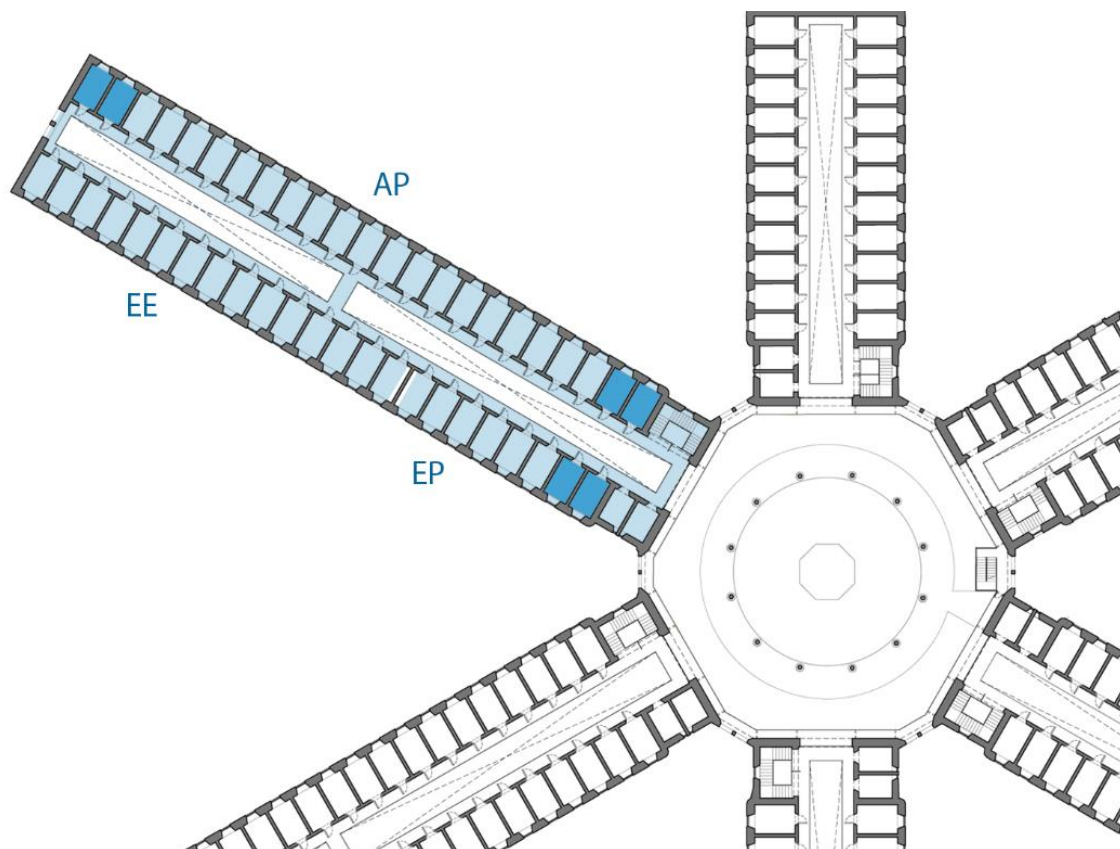
Planta baixa proposta +34,40m

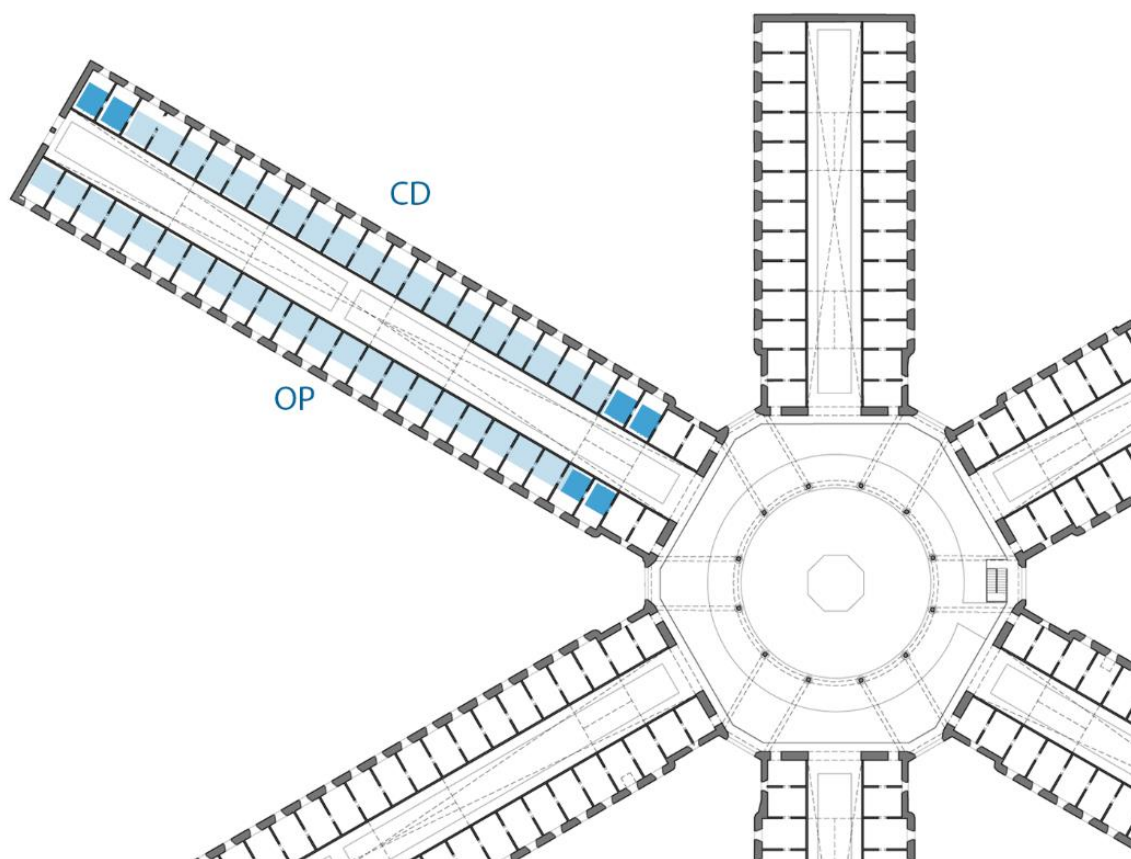
Planta primera proposta +36,10m

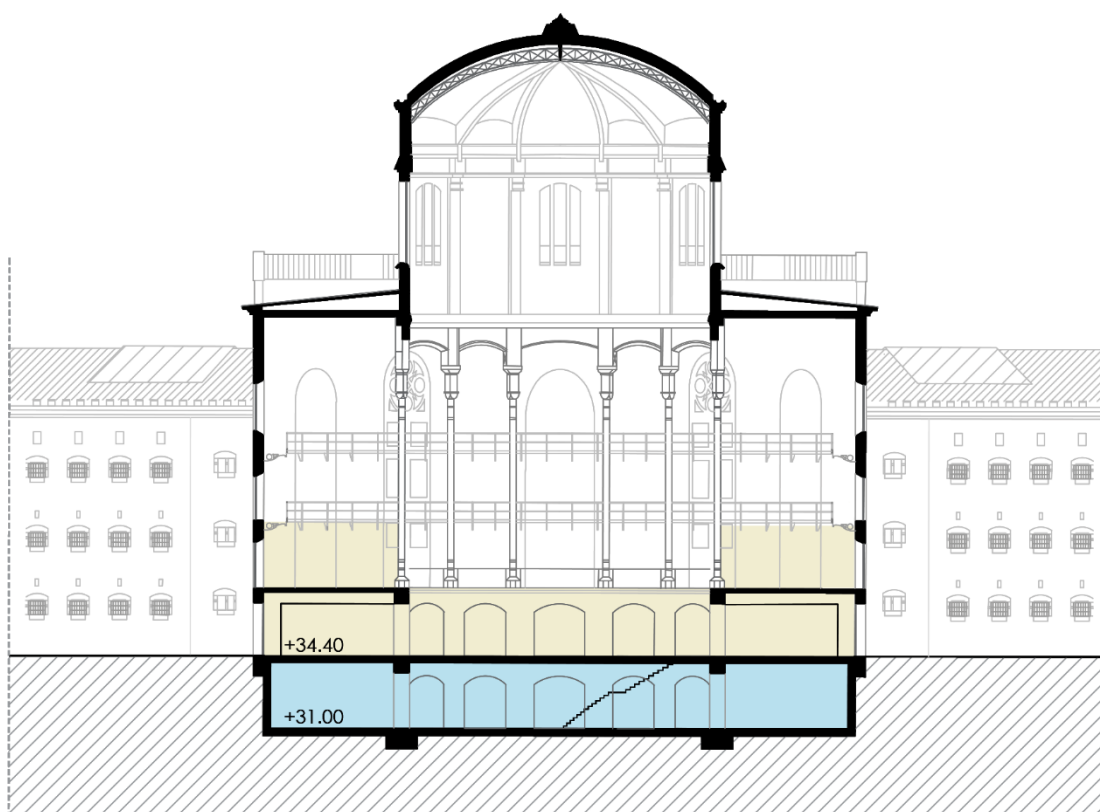
Planta segona proposta +42,05m

Planta tercera proposta +46,05m

Secció esquemàtica del cos central del panòptic

Quadre de superfícies *(aquest quadre preval respecte el quadre de superfícies del document Annex Projecte Museològic)*

		Espais comuns	Espai Memorial		
			Sup. Útils	nº cel·les	
Planta soterrani +31,00 m			1.190 m²	-	-
EPH	Espai de projecció històrica		170 m²		
CC	Cel·les de càstig		120 m²	6 cel·les	
EP	Espai polivalent (vestíbul d'accés)		700 m²		
EA	Camerins i magatzems		200 m²	3 cel·les	
	Escala emergència			2 cel·les	
Planta baixa +34,00 m		827 m²	405 m²	46 cel·les	
P0PC	Plaça panòptic	827 m²			
CT	Cel·les tematitzades		225 m²	25 cel·les	
	E1: arquitectura i urbanisme		36 m²	4 cel·les	
	E2: la resposta penal conflictivitat obrera		36 m²	4 cel·les	
	E3: la reforma republicana		36 m²	4 cel·les	
	E4: la guerra i recaiguda		54 m²	6 cel·les	
	E5: la II guerra mundial		63 m²	7 cel·les	
EM3D	Espai la Model 3D		90 m²	10 cel·les	
CC	Cel·les conservades		45 m²	5 cel·les	
I-S	Instal·lacions i serveis		45 m²	4 cel·les	
	Escala emergència			2 cel·les	
Planta primera +38,10 m		557 m²	405 m²	46 cel·les	
P1PO	Plaça panòptic	557 m²			
CT	Cel·les tematitzades		207 m²	22 cel·les	
	E6: la dictadura franquista		54 m²	6 cel·les	
	E7: de la transició al tancament		36 m²	4 cel·les	
	E8: la presó de les dones		45 m²	4 cel·les	
	E9: la repressió de les persones LGTBI+		27 m²	3 cel·les	
	E10: Epíleg		45 m²	5 cel·les	
BEM	Espais de memòria de Barcelona		45 m²	5 cel·les	
EC	Espais de creació. Capella gitana		81 m²	9 cel·les	
CC	Cel·les conservades		27 m²	4 cel·les	
I-S	Instal·lacions i serveis		45 m²	4 cel·les	
	Escala emergència			2 cel·les	
Planta segona +42,05 m			405 m²	46 cel·les	
AP	Aules pedagògiques		171 m²	19 cel·les	
EE	Espai Entitats de memòria		135 m²	15 cel·les	
EP	Espai polivalent		54 m²	6 cel·les	
I-S	Instal·lacions i serveis		45 m²	4 cel·les	
	Escala emergència			2 cel·les	
Planta tercera +46,05 m			338 m²	46 cel·les	
PO	Personal oficines i sala de reunions		154 m²	21 cel·les	
CD	Centre de Documentació		139 m²	19 cel·les	
I-S	Instal·lacions i serveis		29 m²	4 cel·les	
	Escala emergència		15 m²	2 cel·les	
Altres					-
SS	Circulacions, serveis i instal·lacions		930 m²		
SUPERFÍCIE ÚTIL INTERIOR		1.384 m²	3.673 m²	TOTAL	5.057 m²
SUPERFÍCIE CONSTRUÏDA APROXIMADA					6.405 m²

5.3.3. Criteris patrimonials

L'edifici està protegit patrimonialment amb un nivell de catalogació de **Nivell C – Béns amb elements d'interès**. La proposta d'intervenció haurà de respectar tots els elements històrics característics de l'arquitectura de l'edifici.

Les actuacions a desenvolupar seran les necessàries per tal d'adequar l'edifici als usos proposats, adaptant-los a la normativa (protecció contra incendis, accessibilitat...) i adequant-los tècnicament als requeriments actuals, tant pel que fa a les instal·lacions com a l'estat constructiu, detectant les patologies existents i el seu origen, així com proposant les intervencions adequades per a la seva reparació, conservant els valors Patrimonials de l'edifici.

En quant a l'arquitectura, s'han de tractar els envolupants exteriors i interiors com a testimonis de la memòria històrica i de l'antic ús penitenciari de l'edifici preservant-ne la seva forma original. S'han de conservar i restaurar les façanes de tota la quarta galeria mantenint el caràcter massiu i tancat vinculat a la memòria de l'edifici.

Una obra a recuperar és la Capella Gitana, obra del pintor, cartellista i poeta Helios Gómez, situada en el primer pis de la mateixa galeria com s'ha esmentat anteriorment. Aquesta intervenció haurà de ser molt acurada ja que actualment es troba oculta sota un enguixat sobre el mur existent.

El cos poligonal central es mantindrà recuperant els seus elements més singulars i espais originals. Per tal de complir els requeriments normatius, s'ha d'adequar l'estructura de pilars de forja i encavallades que suporten la cúpula del cos central i les mènsules de fosa de les passeres dels corredors interiors.

Caldrà analitzar en detall els documents lliurats com a informació complementària a aquest plec tècnic, per a la definició de criteris arquitectònics d'intervenció en els diferents àmbits de l'edifici, així com per a l'elaboració de les propostes d'intervenció.

5.3.4. Criteris estructurals

Tal com s'ha comentat anteriorment, aquesta actuació es caracteritza per conservar la memòria històrica de la 4a galeria, museïtzant algunes parts. Per aquest motiu, i al marge de les actuacions de restauració i consolidació, en aquesta galeria les intervencions estructurals seran molt puntuals, es resumeixen en 4 punts:

- 1.- Construcció d'un nou nucli de comunicació ocupant dues cel·les situades al tester de la galeria
- 2.- Excavació d'un nou soterrani a l'edifici central del panòptic i entre les galeries 4 i 5
- 3.- Creació de noves obertures entre les cel·les per a poder crear espais més amplis i generosos mitjançant la construcció de nous dentells
- 4.- Reforç i consolidació dels elements estructurals que es trobin en mal estat

6. RESUM DE LES CARACTERÍSTIQUES DE L'ACTUACIÓ

ÚS PREVIST	CULTURAL
NÚM DE PLANTES	P-1, P0, P1, P2 i P3
SUPERFÍCIE CONSTRUÏDA	6.405 m ²
TIPOLOGIA	REHABILITACIÓ
NIVELL DE PROTECCIÓ	Béns amb elements d'interès (Nivell C)
COST MÀXIM OBRES	12.059.103 € (PEC sense IVA)

7. ASPECTES A TENIR EN COMPTE A LA REDACCIÓ DEL PROJECTE

El contingut dels documents a redactar desenvoluparà amb tot detall les prescripcions del Plec per a la Redacció de Projectes d'Edificació de BIM/SA i el Document de desenvolupament del Projecte Bàsic amb definició constructiva, relatiu als projectes de rehabilitació, així com el Manual d'Estructuració Informàtica.

L'Ajuntament de Barcelona i BIMSA marcaran i definiran les línies de treball i les solucions formals de l'actuació. Serà tasca del projectista desenvolupar la formalització de l'encàrrec, seguint els criteris i premisses consensuats per totes les parts implicades al llarg de tot el procés de redacció del projecte segons el marc de requeriments, marc econòmic i la normativa actual que li és d'aplicació.

Durant el procés de redacció de l'Avantprojecte, Projecte Bàsic amb definició constructiva i Projecte Executiu, es demanarà la màxima concreció de les solucions proposades, de manera que el pressupost que s'incorpori en aquests documents sigui el més ajustat possible a la realitat de l'actuació **(Tot per partides unitàries d'obra amb TCQ)**. El projecte inclourà una Memòria Ambiental **(Documents de sostenibilitat i medi ambient)** que s'estructurarà segons el plec que es proporcionarà als redactors.

Durant la redacció del projecte i fins a la seva aprovació administrativa, el redactor haurà d'**assistir a totes les reunions** de seguiment a les que sigui convocat, així com incorporar els ajustos i modificacions que se'n desprenguin. Serà tasca del projectista redactar les corresponents **actes de seguiment de les reunions** del projecte.

Durant la redacció del projecte, l'adjudicatari haurà de reunir-se amb tots els RM's (Responsables Municipals) que siguin d'aplicació (segons llistat proporcionat pel propi Ajuntament), per tal de pactar i acordar les solucions que afecten a temes com l'accessibilitat, la protecció contra incendis, riscos laborals, energia, patrimoni, arqueologia, etc. Cadascun d'aquests RM's elaborarà un informe a la fase de Projecte Bàsic que, en el seu conjunt, conformaran la **Conformitat Tècnica de Projecte (CTP)**.

També es realitzaran les reunions necessàries amb les Entitats interessades i associacions veïnals de la zona per a presentar les solucions del projecte. L'adjudicatari generarà, a més, la documentació necessària per a donar suport a aquestes possibles presentacions que es realitzin del projecte: power points, resums, esquemes, etc.

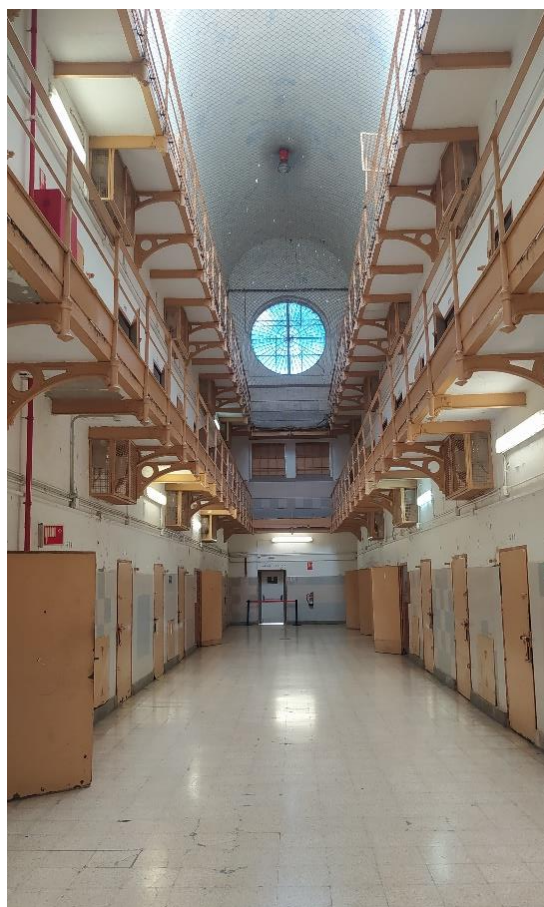
L'execució i despeses lligades a les possibles feines d'aixecament de plànols per a complementar la informació gràfica lliurada correrà a càrrec dels redactors. L'adjudicatari del present encàrrec haurà de fer les comprovacions necessàries per tal de verificar la documentació gràfica lliurada.

El projecte executiu contindrà tota la documentació necessària per a que es pugui licitar l'obra. El projecte executiu preveurà **el manteniment de l'edifici**, especialment pel que fa a les accions i als recursos, per tal que l'òrgan o les entitats responsables en prevegin els recursos necessaris per a poder-ho dur a terme.

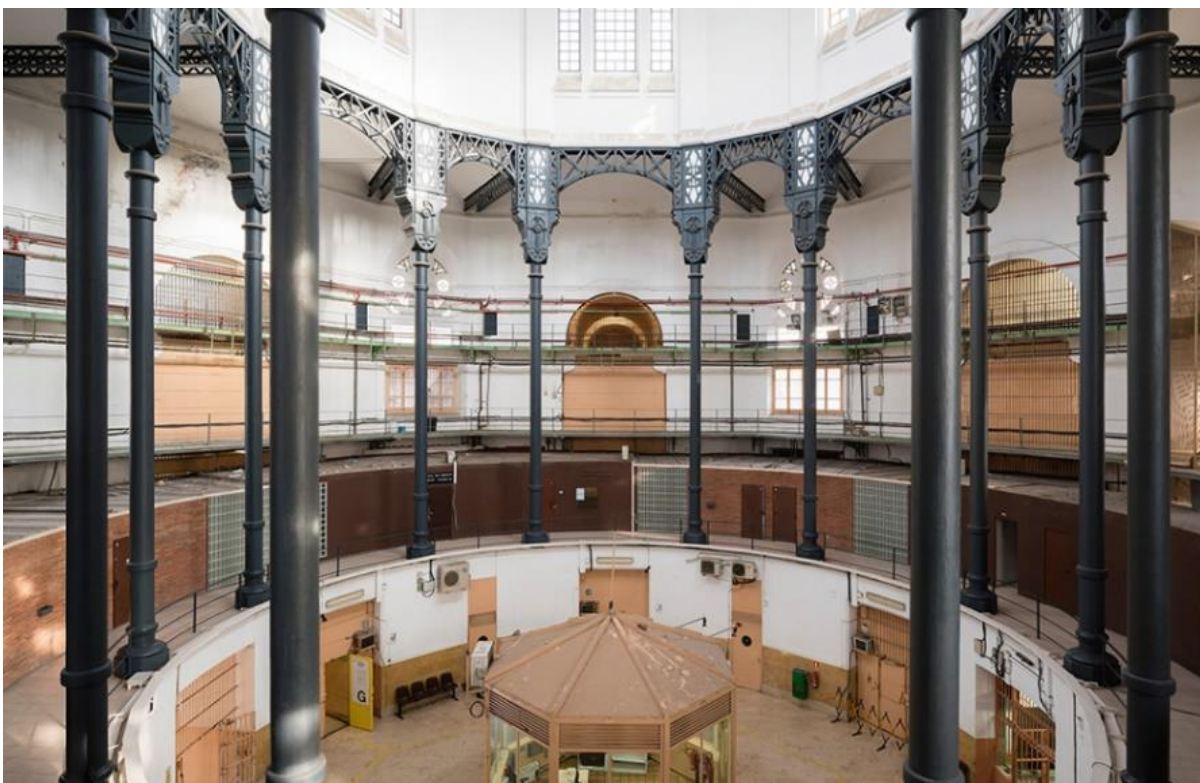
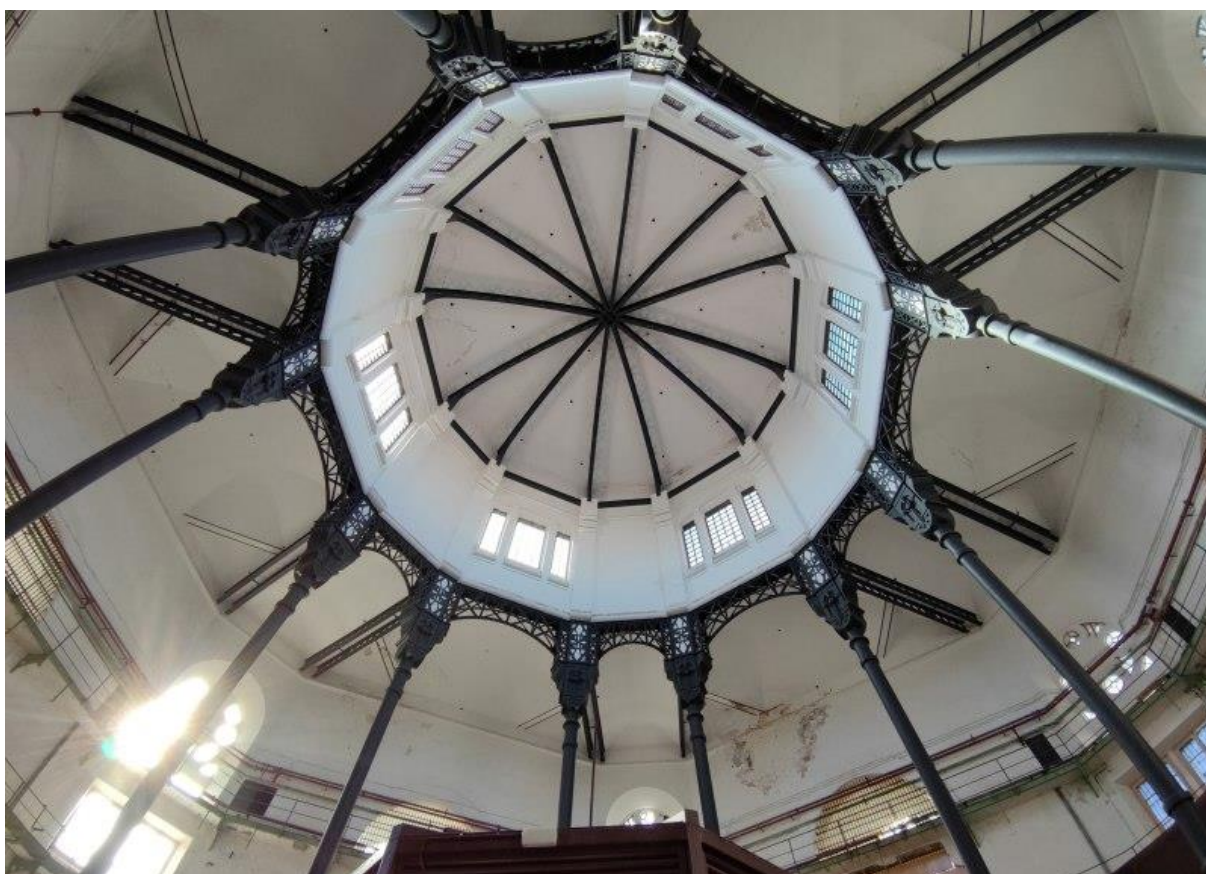
Un projecte executiu es considera definitiu quan s'ha aprovat definitivament, un cop s'han incorporat totes les modificacions necessàries que es desprenen dels informes parcials i finals favorables, de l'auditoria favorable i de les possibles al·legacions que s'hagin de prendre en consideració, com resultat dels tràmits d'Aprovació administrativa (exposició pública, etc.).

8. REPORTATGE FOTOGRÀFIC

Galeria 4 i interior de les cel·les:

Interior del Panòptic:

9. ANNEXES

- A. Projecte d'ordenació del conjunt de la Model, redactat per Espai Llor SCCPL Forgas Arquitectes SLP UTE
- B. "Projecte Museològic Espai Memòria de la Model", de la Regidoria de Memòria Democràtica i EUROM.
- C. La capella gitana d'Hèlios Gómez, redactat per la Direcció d'Infraestructures Culturals, Patrimoni i Coordinació de l'ICUB de l'Ajuntament de Barcelona

Estrella Ordóñez Ordóñez
Directora Tècnica Adjunta de Gestió de Projectes
BIMSA | Ajuntament de Barcelona

Ignasi de Moner i de Castellarnau
Director Tècnic de Gestió de Projectes
BIMSA | Ajuntament de Barcelona